

Vedlikehold

Vedlikehold av strekkfisker

En strekkfisk blir brukt der en kjetting, wire og lignende skal strammes, og holdes stram. Dette kan for eksempel være stående rigg på et fartøy, stagning av skorstein på et steamfartøy osv. Strekkfisker og wire kom i bruk omtrent på samme tid, og spesielt på større skip med master av stål. Strekkfisker ble til en viss grad tatt i bruk på trefartøyer, men på rene seilfartøyer forble jomfruene dominerende. Dette faktaarket har fokus på vedlikehold av strekkfisker av stål.

Strekkfiskens oppbygning

En strekkfisk består av to skruer (gjengede bolter) med motsatt slagning, som skrues inn i hver sin ende av en hylse. Endene av skruene er gaffelformede med hull til festebolt. Den delen av skruen som går inn i hylsa har lett for å ruste når strekkfisker er laget av stål/jern, og derfor må vi ta forhåndsregler for å hindre at så skjer.

Strekkfisker er oftest av galvanisert stål på bruksfartøy, mens de på lystfartøy gjerne er av syrefast stål, eller bronse.

Her er rør-rekka tilpasset slik at strekkfisker får fritt leide. Strekkfisker skal monteres slik at den ikke bøyes ved oppstramning.

Spesielle faremomenter

Strekkfiskene må monteres slik at de har bevegelsesfrihet til å stille seg i retning med det som strammes opp. Dersom strekkfisker monteres slik at de bøyes ved oppstramning vil det være fare for utmattelsesbrudd over tid.

En strekkfisk som har vært fastrustet vil gjerne ha ødelagte gjenger, eller ha blitt bøyd/vridd i skruen som følge av bruk av grovt verktøy for å løsne skruen fra hylsen/kontramutteren. Har noe av dette skjedd bør man bytte ut strekkfisker.

Syrefaste strekkfisker har en tendens til å skjære spon av gjengene når belast-

ningen blir stor. Skjæres spon av skruen vil denne svekkes, og strekkfisker bør således skiftes ut.

Tiltak

For å hindre at gjengene i en strekkfisk av stål rustar må de beskyttes så godt som mulig mot sjøvann og luft. En tidligere mye brukt metode var å fylle hylsa med rein talg, eller talg blandet med blyhvitt. Gjengene i skruen ble godt smurt og skrudd på plass i hylsa. På midten av hylsa er det et gjennomgående hull, hvori man fester en stoppeskinne, evt. streng som knyttes til gaflene for å hindre strekkfisker i å skru seg opp. Under ansetning er

Nærmest ses en strekkfisk hvor begge ender har en mansjett. Den øvre går opp på hylsa, slik det skal være, mens den nedre først starter under hylsa. Som beskrevet i teksten bør begge gå litt inn på hylsa. Bildet viser også ei skinne som er skrudd fast i senter av strekkfisker og hindrer denne i å gjenge seg ut.

Vedlikehold av strekkfisker

hullene åpne slik at overflødig talg presses ut etter hvert som hylsen dreies.

Utenpå strekkfiskens gjenger ble gjerne et lag med smerting lagt utenpå gjengene, etter at de først var godt smurt inn med talg. Utenpå smertingen ble en mansjett av seilduk sydd, slik at de gikk godt inn på hylsas ender. Her er det viktig at mansjettene blir surret helt tett mot hylsa slik at det ikke kommer vann innenfor mansjettene. Mansjettene blir malt for å være vanntette.

I seinere år har det vært vanlig å benytte seg av konsistensfett/sjøvannsbestandig fett i stedet for talg. Det viktigste er ikke om det er talg eller fett, men at sjøvannet holdes borte fra gjengene.

Dersom det er mulig bør vi sjekke og smøre opp strekkfiskene år om annet. Frekvensen avhenger av bruk og slitasje på det enkelte fartøy.

Fra rigginga av M/K Tjeldsund. Her er det tredje streng gjennom hullet midt på strekkfisken. Strengen knyttes til gaflene etter at strekkfisker er justert, og skal hindre at hylsa roterer slik at gaflene gjenger seg ut. Enkelte strekkfisker har kontramuttere på gaffelboltene for å låse av hylsa. På bildet gjenstår tildekking av gjengene slik arket beskriver.

Her ses en nedre ende av en strekkfisk hvor det er påsydd en mansjett. Legg merke tilurringen i overkant for å hindre vann i å trenge ned mellom mansjett og hylse.

Litteratur

Paulsen F.W.J. 1944. *Lærebok i praktisk sjømannsarbeid* (tredje utgave) H. Aschehoug & Co, Oslo
Winther, Bjarne 1940. *Hvordan vedlikeholder jeg mit skib*. Nordisk forlag, København

Nyttige kontakter:

Hardanger Fartøyvernssenter; www.fartoyvern.no
Nordnorsk Fartøyvernssenter; www.nnf.no
Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernssenter; www.bredalsholmen.no
Norsk Forening for Fartøyvern; www.norsk-fartoyvern.no
Riksantikvaren; www.ra.no

Forfattere:

Morten Hesthammer, Hardanger Fartøyvernssenter

Publisert:

Mars 2011